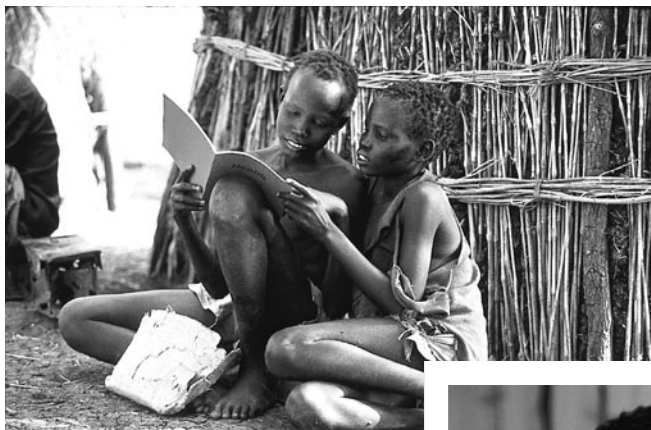

Effekter av ett barnrättsperspektiv

Innehåll

1. Bakgrund	3
1.1 Regeringens uppdrag	3
1.2 Barnrättsskrivelsen.....	3
1.3 Metoder för redovisning	4
2. Barns rättigheter i Sidas samarbetsstrategier (före detta land- och regionstrategier)	6
2.1 Riktlinjer för landstrategier.....	6
2.2 Afrika.....	7
2.3 Europa och Centralasien	11
2.4 Asien.....	13
2.5 Latinamerika.....	15
3. Barns rättigheter enligt enkät till utlandsmyndigheterna.....	17
3.1 Svar från drygt hälften	17
3.2 Afrika.....	17
3.3 Europa och Centralasien	19
3.4 Asien.....	20
3.5 Latinamerika.....	20
4. Exempel på effekter av ett barnrättsperspektiv	21
4.1 Traumabehandling av barn i Afrika	21
4.2 Förebygga rekrytering av barnsoldater i Colombia	21
4.3 Barnvänlig undervisning i Laos	22
4.4 Rättighetsperspektiv i kenyanskt vägprojekt.....	22
4.5 Stöd via Rädda Barnen i Zambia	23
4.6 Policypapper om barns rättigheter i Zimbabwe.....	23
4.7 Barns rättigheter i Filippinerna	23
4.8 Barns rättigheter i Mali	24
4.9 Kurser om barns rättigheter.....	24
4.10 Samarbete med Unicef.....	24
4.11 Seminarier på ambassader	25
4.12 Kartläggningar i Nicaragua och Bolivia.....	25
4.13 Dialog med Världsbanken	26
4.14 Ungdomars deltagande i bekämpning av fattigdom.....	26
4.15 Samarbete med Rädda Barnen	26
5. Sammanfattande kommentarer	27
Bilaga 1: Enkät.....	30
Bilaga 2: Samarbetsstrategier.....	32

Utgiven av Sida 2006

Enheten för demokratisk samhällsstyrning

Tryckt av Edita Communication AB, 2006

Artikelnummer: SIDA31242sv

Denna publikation kan laddas hem/beställas från www.sida.se/publikationer

1. Bakgrund

1.1 Regeringens uppdrag

"Sida skall redovisa vilka effekter anläggandet av ett barnrättsperspektiv har fått i verksamheten utifrån regeringens skrivelse (Skr. 2001/02:186), Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete, samt ...".

Detta uppdrag fick Sida i regeringens regleringsbrev för 2005. Föreliggande rapport avser att redovisa några effekter av barnrättsskrivelsen som hittills kunnat noteras. En kort sammanfattning av slutsatserna finns i Sidas årsredovisning 2005.

Barn har alltid varit en viktig målgrupp för Sida, framför allt i hälso- och utbildningsinsatser. I och med FNs konvention om barnets rättigheter som antogs 1989¹ och de båda regeringsskrivelserna *Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete*² och *Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik*³ från 1997 har emellertid ett nytt synsätt växt fram. Det bygger på att barn inte enbart är passiva mottagare för stöd utan ska ses som aktörer och att ett barnrättsperspektiv ska integreras ("mainstreamas") i alla insatser. Detta slogs också fast i Sidas riktlinjer *Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete*⁴ som även finns översatt till engelska och spanska.

1.2 Barnrättsskrivelsen

Regeringens skrivelse *Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete*⁵ överlämnades till riksdagen i maj 2002. Liksom Sidas riktlinjer konstaterar den att ett barnrättsperspektiv i utvecklingssamarbetet innebär att barnkonventionens fyra grundläggande principer ska vara vägledande i det internationella utvecklingssamarbetet. Dessa fyra principer är:

- Barn får inte diskrimineras i förhållande till vuxna, men inte heller i förhållanden till varandra, vilket kräver särskilda insatser för utsatta barn. Principen ställer krav på en aktiv politik som undanröjer hinder för förverkligandet av varje barns rättigheter (Artikel 2).

¹ Barn är människor under 18 år

² Skr 1997/98:76

³ Skr 1997/98: 89

⁴ Sida, 1999

⁵ Skr 2001/02:186

- Barnets bästa ska vara en övergripande princip vid alla beslut som rör barn. Det kräver analyser av olika beslutsalternativ (Artikel 3).
- Alla barn har rätt till liv och utveckling. Det innebär att alla barn har rätt till hälso- och sjukvård, socialt stöd och omvårdnad så att de kan utvecklas i egen takt och att deras styrkor såväl som svagheter ska beaktas (Artikel 6).
- Barn har rätt att komma till tals och deras åsikter ska tillmätas betydelse i enlighet med barnets utvecklingsnivå (Artikel 12).

Barnrättsskrivelsen lägger fast ett program i tio punkter för barnets rätt i utvecklingssamarbetet:

1. Sätt barnen först!
2. Lyssna på barnen!
3. Investera i framtiden!
4. Lämna ingen utanför!
5. En skola för alla!
6. Lika möjligheter för flickor och pojkar!
7. Hälsa för alla!
8. Skydda barn i krig!
9. Bekämpa hiv/aids!
10. Stoppa exploateringen av barn!

Fyra strategiska områden lyfts fram: Hälsa och sjukvård, socialt reformarbete, en skola för alla och insatser för särskilt utsatta barn (barn som arbetar, barn med funktionshinder, barn utsatta för sexuell exploatering, barn som drabbas av hiv och aids, barn drabbade av krig, väpnade konflikter och flyktingskap samt barn på institution).

År 2003 fick Sida ett uppdrag från regeringen med anledning av barnrättsskrivelsen. Sida skulle då redovisa hur riktlinjerna i skrivelsen operationaliserats i utvecklingssamarbetet. Sidas redogörelse för detta publicerades i *Barnrättsperspektivet konkretiserat*.⁶ I den rapporten valde Sida att redovisa hur barnrättsperspektivet genomförts inom de fyra strategiska områdena. Policies, pågående utredningar och insatser inom hälsa, utbildning och socialt reformarbete och för särskilt utsatta barn beskrevs. Sida redogjorde också för strategiska arenor och kanaler för barnrättsarbetet och gjorde en ungefärlig uppskattning av de resurser som använts till insatser för barns och ungdomars rättigheter.

1.3 Metoder för redovisning

För att fastställa effekterna av barnrättsskrivelsen i enlighet med regeringens uppdrag 2005 har Sida valt att undersöka hur barnrättsperspektivet har integrerats i Sidas samarbete med enskilda länder och regioner. För denna undersökning har fakta samlats in från två källor:

- I. Samtliga 32 samarbetsstrategier, tidigare benämnda landstrategier och regionstrategier, som antagits av regeringen under perioden 1 januari 2003 (då innehållet i barnrättsskrivelse kunde ha hunnit få genomslag) till 31 december 2005, har gått igenom.
- II. En enkät har skickats till berörda utlandsmyndigheter (bilaga 1). Svaren har analyserats.

⁶ Sida, 2004, Svar på regleringsbrev till Sida 2003, Barnrättsperspektivet konkretiserat

Utöver detta ges i föreliggande rapport ett antal exempel på hur Sida har arbetat för att integrera barnrättsperspektivet i utvecklingssamarbetet.

I de 32 strategierna har förekomsten av ett antal sökord – barn/ungdom/unga/flickor/pojkar – räknats. Organisationsnamn som Rädda Barnen har inte tagits med, men däremot ord som barnkonventionen (bilaga 2).

En kvalitativ bedömning av strategierna har också gjorts. För detta ändamål har de delats i fem kategorier:

1. Barn, ungdom, unga, flickor och/eller pojkar nämns inte i samarbetsstrategin.
2. Problem som berör barn, ungdom, unga, flickor och/eller pojkar beskrivs i samarbetsstrategin.
3. Insatser eller projekt genomförs med barn, ungdom, unga, flickor och/eller pojkar som målgrupp (passiva mottagare).
4. En eller flera sektorer/ämnesområden inom utvecklingssamarbetet har ett barnrättsperspektiv (här innebärande att ett resonemang förs kring åtminstone någon av barnkonventionens grundläggande principer).
5. Hela strategin har ett barnrättsperspektiv (här innebärande att barnkonventionens grundläggande fyra principer är vägledande inom samtliga sektorer/ämnesområden vid planering, genomförande, uppföljning och utvärdering av insatser).

Gränserna mellan de fem kategorierna är emellertid flytande och i många fall är det svårt att bedöma vad som döljer sig bakom de kortfattade formuleringarna i strategierna. Flera av strategierna befinner sig i ett gränsområde mellan olika kategorier, framför allt mellan nummer tre och fyra.

En begränsning vid bedömningen av effekterna av barnrättsskrivelsen är att det har gått relativt kort tid sedan denna antogs. Detta gör att det är svårt att mäta effekter redan nu. Det bör vidare nämnas att det inte är möjligt att slå fast att det barnrättsperspektiv som finns är ett resultat av den svenska barnrättsskrivelsen. Det kan också vara samarbetsländernas egna prioriteringar, insatser från Unicef, andra FN-organisationer/organ, andra givare eller svenska och inhemska enskilda organisationer som avspeglas i samarbetsstrategierna.

Det ligger också utanför ramen för denna rapport att bedöma hur väl formuleringarna i strategierna överensstämmer med den faktiska verksamheten i respektive region och land. Den enkät som skickades ut till de 32 berörda utlandsmyndigheterna ställer bland annat frågor om kännedom om innehållet i barnrättsskrivelsen, hur utlandsmyndigheten arbetar med barnrättsfrågor och om det finns någon ansvarig handläggare för dessa frågor.

I de fall barns rättigheter ingår i samarbetsstrategin för landet eller regionen ombads myndigheten svara på frågor om vilka sektorer/ämnesområden som berörs, med vilka aktörer samarbetet sker och om det finns samsyn med andra givare. Vidare ingår frågor om vilka utmaningar det finns i arbetet med barns rättigheter och utlandsmyndigheterna uppmanas ge exempel på bra insatser.

Om barns rättigheter inte ingår i samarbetsstrategin ställs istället frågor om varför så inte är fallet, om det finns insatser med barn som målgrupp och vilka aktörer man i så fall samarbetar med.

Exemplen på hur Sida arbetar för att integrera barnrättsperspektivet är valda för att spegla bredden och mångfalden i detta arbete och gör inte anspråk på att ge någon heltäckande beskrivning av de exempel som finns.

2. Barns rättigheter i Sidas samarbetsstrategier (före detta land- och regionstrategier)

2.1 Riktlinjer för landstrategier

De riktlinjer för landstrategier som är aktuella för perioden som denna rapport gäller antogs år 2001.⁷

År 2005 beslutade regeringen om riktlinjer för det nya planeringsinstrument – så kallade samarbetsstrategier – som infördes i och med politiken för global utveckling (PGU).⁸ Dessa riktlinjer hade inte hunnit få genomslag när någon av de land- och regionstrategier som denna undersökning gäller utarbetades.

Riktlinjerna för landstrategier från 2001 slår fast att dessa strategier är regeringens viktigaste instrument för styrningen av utvecklingssamarbetet med enskilda länder. De utarbetas på uppdrag av regeringen och fastställs genom regeringsbeslut.

Ett av de strategiska områdena i landstrategiprocessen är demokrati och mänskliga rättigheter. I riktlinjerna behandlas området under rubriken demokratisk samhällsstyrning.

Riktlinjerna framhåller att ”Barns, ungdomars, kvinnors, äldre personers och funktionshindrades möjligheter och svårigheter att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda bör analyseras.”

”Utöver att genom olika insatser eller sektorer söka främja demokratisering och förverkligande av de mänskliga rättigheterna bör dessa värden genomsyra hela samarbetet”. Det påpekas också att såväl demokrati som mänskliga rättigheter kan lyftas fram genom val av arbetsformer inom andra program, till exempel hälsa och undervisning.

Vidare kan utvecklingssamarbetet stärkas ”genom dialog om den gemensamma värdegrund som de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter utgör”. Riktlinjerna konstaterar att detta kan göras mera effektivt genom att hinder och möjligheter i form av maktstrukturer synliggörs. Samarbetet kan inriktas på de människor som diskrimineras och vars mänskliga rättigheter kränks mest och oftast – så gott som alltid de fattiga och bland dem oftare kvinnor, barn, funktionshindrade och personer som tillhör etniska eller andra minoriteter. Konventionerna om de mänskliga rättigheterna kan dessutom användas som måttstock vid uppföljning och utvärdering av utvecklingssamarbetet.

⁷ Sida och utrikesdepartementet, 2001, Riktlinjer för landstrategier i svenskt utvecklingssamarbete

⁸ Regeringskansliet, 2005, Riktlinjer för samarbetsstrategier, UD 2005/24624/GU

2.2 Afrika

2.2.1 Kenya

Som framgått av föregående avsnitt har strategierna delats in i fem olika kategorier. För att placeras i kategori fem ska hela strategin ha ett barnrättsperspektiv. Den strategi som ligger närmast denna kategori, men inte helt når upp till ett fullt genomfört barnrättsperspektiv är *Kenya*.⁹

Analysen av fattigdomen i Kenya slår fast att det finns stor ojämlikhet mellan åldersgrupper, sär skilt i fråga om makt. Barn och ungdomars rättigheter åsidosätts och unga människor har marginaliserats från beslutsfattande.

Barns rätt till liv och utveckling tas utförligt upp och problem som barnadödlighet, undernäring, livsmedelsbrist och brister inom hälsosektorn nämns. Bristen på möjligheter till medbestämmande och skydd mot diskriminering, våld och övergrepp, exempelvis barnprostitution och sexuella övergrepp och fysiska bestraffningar i skolan, nämns också. Konsekvenserna av hiv/aids för barn och ungdomar behandlas. Som ett positivt steg nämns regeringens ansträngningar att förverkliga alla barns rätt till utbildning och den nya barnlagstiftning som infördes 2002.

Strategin slår fast att utvecklingssamarbetet ska ha fokus på demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter, jämställdhet, folkligt deltagande och medbestämmande. Detta fokus ska förverkligas genom dialog på alla nivåer, integrering av principerna för demokratisk samhällsstyrning i samtliga program och direkt stöd till åtgärder som främjar demokratisk samhällsstyrning.

Ett av de ämnen som anges som särskilt viktiga för Sverige i dialogen med den kenyanska regeringen är barns rättigheter.

Beträffande de fyra programområden som lyfts fram konstateras, under det område som har rubriken Tillväxt som gagnar de fattiga, att barnarbetsets omfattning inom jordbruket måste undersökas och åtgärder vidtas för att tillvarata barnens rättigheter. Under området social utveckling anges att barnen i Kenya har drabbats hårt av den ökande fattigdomen och våldet. Sverige ska stödja regeringen för att integrera barns rättigheter i samtliga program och undersöka möjligheterna att stödja strategiska åtgärder på nationell nivå, till exempel en barnombudsman. Barn nämns inte under rubriken En hållbar hantering av naturresurserna.

Angående det fjärde programområdet, demokratisk samhällsstyrning, slås fast att stödet ska främja rättssäkerheten för de fattiga, särskilt kvinnor och barn. Ett annat mål är att stärka den demokratiska kulturen genom att ”utbilda människor i samhällsfrågor, öka och konsolidera samhällsengagemanget både bland unga och vuxna samt öka medvetandet om regeringens och det civila samhällets olika roller”.

2.2.2 Stora sjöregionen

Bland de strategier som ingår i denna genomgång är den som omfattar Stora sjöregionen¹⁰ den som oftast nämner barn. Ordet barn förekommer 46 gånger, flickor en gång och unga en gång. Strategin bedöms tillhöra kategori 4 och barnrättsperspektivet finns inom området demokrati och mänskliga rättigheter.

Sammanfattningen av den regionala konfliktanalys som föregick strategiprocessen konstaterar att kvinnor och barn är särskilt hårt drabbade av de utdragna konflikterna i regionen. Strategin slår fast att ett

⁹ Landstrategi Kenya, januari 2004-december 2008

¹⁰ Strategi för svenskt stöd till Stora sjöregionen, november 2004-december 2008, strategin omfattar en regional strategi samt strategier för Rwanda, Demokratiska Republiken Kongo och Burundi

konfliktperspektiv ska genomsyra Sveriges samarbete i Stora sjöregionen. Vidare ska ett rättighetsperspektiv anläggas, med särskilt fokus på barn och kvinnor. De årliga genomgångarna av samarbetet ska inkludera en bedömning av hur väl samarbetet genomsyras av ett nationellt och regionalt konfliktperspektiv, ett rättighetsperspektiv med fokus på barn och kvinnor samt hiv/aids.

I strategin för *Rwanda* sägs att landet har ratificerat fem av de sex centrala konventionerna om mänskliga rättigheter, inklusive barnkonventionen, och tillträtt barnkonventionens två tilläggsprotokoll om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi samt om barn i väpnade konflikter. Den del av strategin som redogör för analysen av landet tar upp en rad problem: nästan en femtedel av barnen upp till 14 år är föräldralösa till följd av folkmordet och utbredningen av hiv/aids, antalet gatubarn och barnledda hushåll är stort och barnprostitution, sexuellt utnyttjande av barn och barnarbete är relativt vanliga företeelser.

Strategin understryker att ett rättighetsperspektiv som inkluderar ansvarsutkrävande, deltagande och icke-diskriminering ska anläggas vid utformningen av insatser. Barns och kvinnors rättigheter ska ges särskild uppmärksamhet. Inom ramen för stöd till demokratisk samhällsstyrning kan också stöd för främjande av barns rättigheter övervägas.

Även analysen av *Demokratiska Republiken Kongo* redogör för en lång rad problem för barn. Exempelvis går två tredjedelar av barnen inte skolan, barnadödligheten är alarmerande hög och i samband med konflikten i östra Kongo drabbas barn av summariska avrättningar, tortyr och plundringar. Barnarbete, barnsoldater och sexuellt våld mot flickor är vanligt förekommande.

Samarbetet för den aktuella perioden ska inriktas på fyra områden: humanitära insatser; fredlig utveckling, säkerhet och försoning; demokratisk samhällsstyrning samt ekonomisk tillväxt och socioekonomisk utveckling. Ett rättighetsperspektiv med särskilt fokus på barn och kvinnor ska anläggas. Inom de två förstnämnda områdena nämns barn i samband med integrering av flyktingar och internflyktingar och barnsoldater. Barn omnämns däremot inte under de båda återstående huvudområdena för det svenska stödet. Barns rättigheter ska tas upp i dialogen med regeringen.

Strategin för *Burundi* konstaterar att barns rättigheter inte respekteras. Övergrepp som tortyr, våldtäkter och plundring är vanliga och barnarbete och barnsoldater förekommer i stor utsträckning. Det svenska stödet, som är begränsat i omfattning, inriktas på humanitära insatser, fred och försoning samt demokratisk samhällsstyrning. Liksom för övriga länder i regionen sägs att ett rättighetsperspektiv med särskilt fokus på barn och kvinnor ska anläggas, dock utan närmare precisering av vad detta innebär i form av konkreta insatser. Också i likhet med i strategierna för Rwanda och Demokratiska Republiken Kongo ska de årliga genomgångarna av samarbetet inkludera en bedömning av hur väl detta genomsyras av ett rättighetsperspektiv med fokus på barn och kvinnor.

2.2.3 Västafrika

Strategierna för *Burkina Faso*¹¹ och *Mali*¹² betonar starkt barnkonventionens grundläggande princip om icke-diskriminering och innehåller många skrivningar om flickor och pojkars lika rättigheter. Flickor fram-

¹¹ Strategi för svenskt utvecklingssamarbete med Burkina Faso 2004–2006

¹² Strategi för svenskt utvecklingssamarbete med Mali 2004–2006

hålls som en utsatt målgrupp som saknar makt och missgynnas när det gäller inkomster, utbildning, hälsa och tillträde till rättsväsendet.

De båda strategierna har samma samarbetsområden: fattigdom och hållbar tillväxt, demokratisk samhällsstyrning och social utveckling samt hållbar utveckling av naturbrukssektorerna. Ett barnrättsperspektiv finns inom områdena demokratisk samhällsstyrning och social utveckling.

För båda länderna ska särskild vikt läggas vid betydelsen av jämställdhet mellan könen och kvinnors och flickors rättigheter. Detta innebär att i varje beredning ska Sida uppmärksamma flickors tillgång till makt, säkerhet och möjligheter och i dialogen ska betydelsen av kvinnors, mäns, flickors och pojkars lika rättigheter föras fram.

I strategin för Burkina Faso nämns att stöd övervägs för att bygga upp kompetens och främja budgetering och resultatanalys som delas upp på kvinnor och män respektive flickor och pojkar (så kallad gender- och barnbudgetering). Inom kulturstödet ska initiativ som förbättrar barns och ungdomars förmåga att delta och uttrycka sig uppmärksammas.

Regionstrategin för Västafrika¹³ betonar, liksom strategierna för Burkina Faso och Mali, flickors situation. Under samtliga prioriterade verksamhetsområden ska kvinnors och flickors tillgång till makt, möjligheter och säkerhet uppmärksammas.

Strategierna för både Burkina Faso och Mali bedöms tillhöra kategori 4 inom demokratisk samhällsstyrning och social utveckling. Västafrikastrategin tillhör kategori 3, vilket innebär att det finns insatser med barn som målgrupp.

2.2.4 Zambia

Strategin för *Zambia*¹⁴ bedöms tillhöra kategori 4 och har ett barnrättsperspektiv inom området demokratisk samhällsstyrning. Strategin beskriver den utbredda fattigdomen i landet och det faktum att barn tillhör de mest utsatta grupperna.

I strategin sägs att ”Gränsöverskridande frågor som jämställdhet, miljö och barn har integrerats tämligen väl i flertalet program, även om mer kunde ha gjorts, särskilt beträffande barns rättigheter”. Dock påpekas att de gränsöverskridande frågorna inte bedömts som relevanta för alla projekt.

Målen för den kommande strategiperioden handlar om miljö, välfärdssystem och demokratisk samhällsstyrning. Beträffande det sistnämnda området ska Sida bidra till att främja ett samhälle där staten tar sitt ansvar att respektera och skydda alla män, kvinnor och barn samt sörja för deras medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.” Under demokratisk samhällsstyrning sägs vidare att ökade ansträngningar kommer att göras för att identifiera och stödja insatser med inriktning på barns rättigheter.

2.2.5 Sydafrika

Strategin för *Sydafrika*¹⁵ beskriver utförligt barns utsatthet. Inom området demokratisk samhällsstyrning sägs att Sverige ska uppmuntra länkar mellan den svenska ombudsmannainstitutionen och den sydafrikanska motsvarigheten, i synnerhet inom områden som rör kvinnors och barns rättigheter. Inom utbildningsområdet pågår ett stöd till utbildningsde-

¹³ Strategi för Västafrika, januari 2004-december 2006, strategin omfattar en subregional strategi samt strategier för Mali och Burkina Faso

¹⁴ Landstrategi Zambia, januari 2003-december 2007

¹⁵ Landstrategi Sydafrika, juli 2004-december 2008

partementet med syftet att integrera barn med särskilda behov. Ett nytt samarbetsområde är hiv/aids där barn beskrivs som en utsatt målgrupp.

Strategin bedöms tillhöra kategori 4 och har ett barnrättsperspektiv inom sektorn demokratisk samhällsstyrning. Den betonar vikten av att tvärgående frågor, som barn och ungdomar, beaktas i alla sammanhang.

2.2.6 Viktoriasjöregionen

Viktoriasjöregionen,¹⁶ har ett rättighetsperspektiv inom sektorn hiv/aids och bedöms därmed tillhöra kategori 4. Inom detta ämnesområde understryks att ett rättighetsperspektiv ska tillämpas. Vidare sägs att barns rättigheter har ”särskild betydelse” och att ”tonvikten läggs på föräldralösa och särskilt utsatta barn”.

Angående det ämnesområde som handlar om individers ökade inflytande över sin livssituation understryks vikten av att fattiga kvinnor, män och barn får kunskap om sina rättigheter och ges möjligheter till deltagande.

2.2.7 Etiopien

Strategin för *Etiopien*¹⁷ slår fast att Etiopien är ett av världens fattigaste länder och att landsbygden bör vara i fokus för arbete som syftar till att öka respekten för mänskliga rättigheter.

Det svenska utvecklingssamarbetet är inriktat på tre huvudområden: demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter, social utveckling och ekonomisk tillväxt. Jämställdhet och miljöhänsyn ska beaktas i samtliga program.

Inom huvudområdet demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter nämns barn endast under rubriken Samarbete med det civila samhället. Här sägs att stöd till program som stärker uppföljnings- och rapporteringsmekanismerna om brott mot barns rättigheter är viktiga. Vidare ska beslutsfattarnas förmåga att ta hänsyn till barns rättigheter förbättras. Prioriteringarna bör vara barn som saknar tillgång till utbildning, barn som drabbas av hiv/aids, barn som utsätts för sexuella övergrepp och exploatering samt unga lagöverträdare.

Under huvudområdet social utveckling betonas att barns och ungdomars rättigheter och förutsättningar att ta del av utvecklingen måste stärkas. I dialogen om sektorprogrammet för utbildning är det ”viktigt att uppmärksamma” frågor om demokrati och mänskliga rättigheter i undervisningen och om flickors tillgång till utbildning. Under rubriken Kultur understryks att särskild uppmärksamhet ska ges initiativ som förbättrar barns och ungdomars förmåga att delta, uttrycka sig och lära.

Under huvudområdet ekonomisk tillväxt sägs att ungdomars möjligheter till försörjning inom jordbruket såväl som alternativa inkomster ska förbättras.

Etiopien bedöms tillhöra kategori 4 och har ett barnrättsperspektiv inom områdena demokrati/mänskliga rättigheter och social utveckling.

2.2.8 Angola, Namibia och Somalia

Strategin för *Angola*,¹⁸ som gällde t o m december 2005, tillhör kategori 3. Den betonar humanitärt stöd till internflyktingar och återintegrering av före detta soldater. Bland de grupper som särskilt ska uppmärksammas

¹⁶ Regionstrategi Viktoriasjöregionen, september 2004-december 2006

¹⁷ Landstrategi Etiopien, januari 2003-december 2007

¹⁸ Landstrategi Angola januari 2003-december 2005

finns barn. Sida ska också ha beredskap för att stödja initiativ som bedöms som strategiska för att främja respekten för mänskliga rättigheter, inklusive barns rättigheter.

Samarbetet med *Namibia*¹⁹ ska prioritera fattiga kvinnor och barn. Diskriminering och åsidosättande av mänskliga rättigheter ska beaktas. Barn omnämns som målgrupp inom två av sex verksamhetsområden: hiv/aids och utbildning. Strategin placeras därmed i kategori 3.

Strategin för *Somalia*,²⁰ som ursprungligen gällde till och med 2004, men förlängdes med ett år, betonar fredsbyggande och konflikthantering samt lokal kapacitetsuppbyggnad. Barn är en prioriterad målgrupp och trots att Somalia, som inte är en fungerande stat, inte ratificerat barnkonventionen, har Sida ambitionen att främja respekt för barnets rättigheter och ”introducera ett rättighetstänkande i enlighet med barnkonventionen på relevanta plan i samhället”. Också Somalia tillhör kategori 3.

2.3 Europa och Centralasien

2.3.1 Ryssland och Kosovo

Två strategier som är svåra att placera in under någon kategori är de som gäller *Ryssland*²¹ och *Kosovo*.²² De slår fast att Sveriges utvecklingssamarbete med Ryssland respektive Kosovo ”ska präglas av ett barnrättsperspektiv med utgångspunkt i FNs konvention om barns rättigheter”. Detta talar för att båda strategierna skulle höra hemma i kategori 5. Men vad barnrättsperspektivet innebär konkretiseras inte i någon av strategierna och det finns ingen koppling till någon av barnkonventionens fyra huvudprinciper. Det innebär att strategierna i praktiken anses tillhöra kategori 3.

I Rysslandsstrategins analysavsnitt påpekas att den största gruppen fattiga i landet är vanliga familjer med ett eller två barn som under 1990-talets ekonomiska kris drogs ner i fattigdom. De svåraste villkoren har ensamstående mödrar och föräldrar med flera barn. Det faktum att antalet barn som placeras på institution har fördubblats under 1990-talet och uppgår till 700 000 nämns också.

De huvudsakliga samarbetsområdena för det svensk-ryska utvecklingssamarbetet ska liksom tidigare vara demokratins fördjupning, ekonomisk omvandling, social trygghet, miljö, gemensam säkerhet samt utbildning och forskning. Barn och ungdom nämns endast som mottagare av stöd under rubriken Social trygghet: förebyggande åtgärder för att stärka familjer och förhindra att barn som far illa placeras och växer upp i institutionsvård ska ges prioritet. Vidare sägs att inom folkhälsoområdet bör utbildningsinsatser som berör ungdomars hälsa och välbefinnande lyftas fram ytterligare och informationskampanjer för att öka kunskapen om narkotikamissbrukets effekter, särskilt med inriktning på ungdomar, är viktiga.

Av strategin för Kosovo framgår att ungdomar på landsbygden är en utsatt grupp, att barnadödligheten är bland de högsta i Europa, att andelen flickor i skolan är avsevärt lägre än andelen pojkar och att det finns många barn bland offren för människohandel.

Det svenska utvecklingssamarbetet ska koncentreras till två huvudsektorer: demokrati och god samhällsstyrning och hållbar ekonomisk utveckling. Förutom den kortfattade skrivningen om att utvecklingssam-

¹⁹ Landstrategi Namibia, januari 2004-december 2008

²⁰ Landstrategi Somalia, januari 2003-december 2004 (förlängd till december 2005)

²¹ Strategi för utvecklingssamarbetet med Ryssland, 2005–2008

²² Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete med Kosovo, 2005–2006

arbetet ska präglas av ett barnrättsperspektiv nämns barn och ungdomar endast en gång i redogörelsen för samarbetets olika verksamhetsområden. Under rubriken Det civila samhället och mänskliga rättigheter sägs att det civila samhället är underutvecklat i Kosovo och att stöd kommer att kanaliseras genom svenska ramorganisationer. Huvuddelen av detta stöd ska riktas till främjandet av kvinnors rättigheter, barn och ungdomar, minoriteter samt arbete mot människohandel.

2.3.2 Bosnien och Hercegovina

I strategin för *Bosnien och Hercegovina*,²³ som bedöms tillhöra kategori 4 inom området demokrati och mänskliga rättigheter, framhålls att åtgärder mot människohandel ska prioriteras. Andra prioriteringar är projekt avsedda att förebygga övergrepp mot barn och våld i hemmet samt barn och ungas deltagande i samhällslivet.

Den svåra situationen för barn och ungdomar och bristen på framtidsstro gör att särskild uppmärksamhet måste ägnas denna grupp. Sverige har tidigare stött program som tillhandahållit ungdomsutbildning, datakurser och fritidsaktiviteter. Dessa program ska fortsätta.

2.3.3 Serbien och Montenegro

I *Serbien och Montenegro*²⁴ ska insatser för att främja demokrati och mänskliga rättigheter bland annat inriktas på minoriteters, kvinnors och barns rättigheter. Strategin bedöms tillhöra kategori 4 när det gäller området respekt för mänskliga rättigheter.

Projekt för att förbättra barns rättigheter och levnadsvillkor i familjen och i samhället ska stödjas liksom arbete med ungdomsbrottslingar. Barn och ungdomsfrågor ska ses i ett regionalt perspektiv och projekt för att skapa ungdomsorganisationer över gränserna bör kunna få svenskt stöd.

2.3.4 Moldavien

Moldavienstrategin²⁵ nämner barn en gång: ”den utbredda institutionaliseringen av barn och handikappade är i behov av förändring och alternativ behövs”.

Utvecklingssamarbetet med *Moldavien* ska fokusera på demokratisk samhällsstyrning, tillväxt som gynnar de fattiga samt förebyggande av social utslagning och främjande av folkhälsan. Barn nämns endast i samband med det tredje området: Sverige bör ge stöd till alternativ till institutionsvård och ”särskild uppmärksamhet bör ägnas åt situationen för barn och ungdomar som lämnar institutionsvården”. Inom hälso- och sjukvården betonas förebyggande insatser och sexuell och reproduktiv hälsa. Samarbetet ska bland annat inriktas på mödra- och spädbarnsvård och förebyggande av hiv/aids och drogmissbruk. Strategin bedöms tillhöra kategori 3.

2.3.5 Centralasien och södra Kaukasien

Strategierna för *Centralasien* och *södra Kaukasien* placeras i kategori 3.

Enligt strategin för Centralasien²⁶ ska åtgärder för att förhindra att barn placeras och växer upp på institutioner prioriteras. Inom den sociala sektorn ska vidare insatser avseende utbildning, metodutveckling

²³ Landstrategi Bosnien och Hercegovina, 2003–2005

²⁴ Landstrategi Serbien och Montenegro, september 2004-december 2007

²⁵ Landstrategi Moldavien 2004–2006

²⁶ Regionstrategi Centralasien, 2003–2005, strategin omfattar Kazakstan, Kirgizistan, Tadzjikistan, Turkmenistan och Uzbekistan

och handledning för socialtjänst och politiker göras. Målgrupper är socialt utsatta grupper, speciellt barn.

I de avsnitt av strategin för södra Kaukasien²⁷ som handlar om *Georgien* och *Armenien* betonas utbildning, metodutveckling och handledning för socialtjänst och politiker. Målgruppen är socialt utsatta grupper, speciellt barn. Förebyggande åtgärder för att förhindra att barn placeras och växer upp på institutioner prioriteras också.

2.3.6 Makedonien och Albanien

Strategin för *Makedonien*²⁸ nämner inte barn alls. Däremot omnämns ungdomar ett par gånger, dels bedöms de dystra ekonomiska utsikterna innebära att det finns risk att unga, välutbildade människor lämnar landet dels ska ungdomsorganisationer få stöd.

Strategin för *Albanien*²⁹ nämner endast barn vid ett enda tillfälle: ”Stöd bör vidare ges till alternativ till institutionsvård för barn och funktionshindrade”.

Båda strategierna bedöms tillhöra kategori 3.

2.3.7 Kroatien och Turkiet

I strategierna för *Kroatien*³⁰ och *Turkiet*³¹ ingår inga insatser med barn eller ungdomar som målgrupp. I Kroatienstrategin nämns inte barn, men däremot framhålls att ungdomar i städerna och de som lever i avfolkningsområden tillhör dem som främst berörs av fattigdomen. Strategin för Turkiet nämner barn, flickor och ungdomar ett antal gånger i bakgrundsbeskrivningar och redogörelser för vad andra givare gör. Dessa båda strategier bedöms tillhöra kategori 2.

2.4 Asien

2.4.1 Indien

Utvecklingssamarbetet med *Indien*³² ska minskas och på sikt fasas ut. Tills detta sker ska samarbetet inriktas på demokrati och mänskliga rättigheter, miljö och vetenskapligt samarbete inom områden som gynnar de fattiga. Inom varje område ska indikatorer fastställas som kan bidra till att analysera förslag utifrån målet att stärka individens rättigheter och bekämpa fattigdomen.

Inom området demokrati och mänskliga rättigheter ska tonvikten bland annat läggas på jämställdhet och stärkande av flickors inflytande, barns rättigheter och ungdomars sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter. Strategin bedöms tillhöra kategori 4.

2.4.2 Irak och Västbanken/Gaza

Den förenklade strategin för *Irak*³³ – som också bedöms tillhöra kategori 4 inom området mänskliga rättigheter och demokrati – betonar barns rättigheter som en viktig svensk kärnfråga. Den ska främjas genom dialog med andra givare och med irakiska myndigheter. Under området demokrati och mänskliga rättigheter slås det fast att åtgärder för att reformera rättsväsendet ”måste inkludera de garantier som finns etablerade i barnkonventionen”.

²⁷ Regionstrategi södra Kaukasien, 2003–2005, strategin omfattar Georgien, Armenien och Azerbajdzjan

²⁸ Landstrategi Makedonien, 2003–2005

²⁹ Landstrategi Albanien, september 2004–december 2007

³⁰ Landstrategi Kroatien, september 2004–december 2006

³¹ Landstrategi Turkiet, 2005–2009

³² Landstrategi Indien, januari 2005–december 2009

³³ Irak, förenklad strategi för perioden 2004–2008

Strategin för *Västbanken/Gaza*,³⁴ som gällde till och med december 2005, betonade humanitära insatser, bland annat som följd av ökad undernäring och förvärrat våld mot barn i området.

Beträffande främjandet av det palestinska nationsbyggandet sägs att stödet för barns rättigheter ska fortsätta. I detta ingår stöd till den palestinska myndighetens särskilda barnsekretariat. Även denna strategi bedöms tillhöra kategori 4 inom området mänskliga rättigheter och demokrati.

2.4.3 Laos

Strategin för *Laos*³⁵ framhåller de växande inkomstskillnaderna i landet. Befolkningen längs Mekongfloden och i städerna har tjänat på de senaste årens utveckling medan hushållen i högländerna inte omfattas av tillväxten. Detta måste beaktas i en rättighetsbaserad syn på utveckling, understryker strategin. Gatubarn, sexhandel med barn och ungdomsarbetslöshet är växande problem. Endast hälften av de barn som börjar skolan når femte klass. Barn som tillhör de etniska majoriteterna i högländerna är särskilt missgynnade.

Utvecklingssamarbetet med Laos inriktas på att minska fattigdomen och stärka förutsättningarna för demokrati, rättsäkerhet och mänskliga rättigheter. Ett antal prioriterade frågor för dialog anges. Utöver detta sägs att ”Sverige kommer särskilt att utgå från barnets rättigheter”. Sida ska också tillämpa ett rättighetsbaserat perspektiv i analyser, insatsberedning och insatser. Hiv/aids ska integreras i arbetet med ungdomars rättigheter och diskriminering av människor som lever med hiv/aids ska motverkas.

Sverige stödjer ett stort utbildningsprogram i Laos. Barnkonventionens principer ska systematiskt integreras i denna och andra insatser. Ett pågående stöd till regeringen för att sprida medvetande om barnkonventionen, som samfinansierats via Unicef, kan komma att utvidgas och bland annat fokusera på ungas rätt till deltagande.

Strategin betecknas som kategori 4 inom området respekt för mänskliga rättigheter.

2.4.4 Sri Lanka

Landanalysen som föregått strategiprocessen för *Sri Lanka*³⁶ tar upp barns utsatthet på grund av den väpnade konflikten, barnarbete, brister inom skolsystemet och bristande social trygghet.

Under området demokrati och mänskliga rättigheter nämns att barns utsatthet i konfliktområdena bör uppmärksammas och att stöd till organisationer och institutioner som bevakar och försvarar barns rättigheter bör prioriteras. Barns rättigheter nämns också som ett av de områden som kommer att tas upp i den bilaterala dialogen med Sri Lanka. Denna strategi bedöms tillhöra kategori 4.

2.4.5 Vietnam

Barn nämns endast vid två tillfällen i strategin för *Vietnam*.³⁷ Flickor och pojkar är inte omnämnda och inte heller ungdomar. Strategin saknar analys av den sociala situationen i landet.

Inom ett av delmålen i strategin, att bidra till ökad respekt för mänskliga rättigheter och tillträde till demokratiskt styre för fattiga, definieras

³⁴ Västbanken och Gaza, mars-december 2005

³⁵ Landstrategi Laos, januari 2004-december 2008

³⁶ Landstrategi Sri Lanka, januari 2003-december 2007

³⁷ Landstrategi Vietnam, januari 2004-december 2008

barn som en grupp med särskilda behov. Därmed bedöms strategin tillhöra kategori 3.

Av strategin framgår emellertid att Vietnam har definierat barns rättigheter som ”en tvärfråga” som man vill ta upp i utvecklingssamarbetet med Sverige.

2.5 Latinamerika

2.5.1 Bolivia

”Urbefolkning, kvinnor och barn har sämre tillgång till inflytande och möjligheter att delta i samhällsutvecklingen än andra”, betonar strategin för *Bolivia*.³⁸ Strategin bedöms tillhöra kategori 4.

Målet för utvecklingssamarbetet är att ”Bolivia framgångsrikt genomför en självständig politik för att minska fattigdomen i landet”. Samarbetsområdena är demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter, bland annat med betoning på barns utövande av sina rättigheter, sociala sektorer, infrastruktur, näringsliv och urban utveckling samt forskningssamarbete. Inom området sociala sektorer är samarbetet inriktat på fortsatt stöd till den bolivianska undervisningsreformen och målen är att fler fattiga barn ska fullfölja skolan och att barn ska ges möjlighet att utveckla sin tvåspråkighet.

Mänskliga rättigheter, inklusive urbefolkningarnas rättigheter och barns rättigheter, jämställdhet och hållbar utveckling är tvärfrågor, påpekas det i strategin. Strävan är att de ska genomsyra hela det svenska utvecklingssamarbetet.

2.5.2 Colombia

I landanalysen som föregått utarbetandet av strategin för *Colombia*³⁹ nämns de enorma problemen i landet avseende mänskliga rättigheter. Barns utsatthet eller barns rättigheter berörs dock inte alls förutom att flickors och pojkars begränsade möjligheter till deltagande beskrivs.

Det övergripande målet med utvecklingssamarbetet är ”en förankrad fredsprocess, som möjliggör att konfliktorsaker angrips och att hållbar fred skapas”. Inom området demokratisk samhällsstyrning prioriteras spridning av kunskap om barns rättigheter. Vidare framhålls att insatser behövs för att stärka de statliga institutionernas kapacitet att förebygga, undersöka och lagföra brott mot barns och andra människors rättigheter. Det saknas dock en beskrivning av hur man kommer att gå till väga för att åstadkomma detta. Inom den bilaterala dialogen är barns rättigheter en av fem svenska så kallade profilfrågor. Även denna strategi bedöms tillhöra kategori 4 inom demokratisk samhällsstyrning.

2.5.3 Sydamerika

Regionstrategin *Sydamerika*⁴⁰ tar upp fattigdomen bland barn i den andinska regionen och konstaterar att den mest marginaliserade och utsatta gruppen är urbefolkningarnas kvinnor och flickor. Den extremt ojämlika fördelningen av makt och resurser framhålls som ett större utvecklingshinder i Sydamerika än på någon annan kontinent.

³⁸ Landstrategi Bolivia, januari 2003-december 2007

³⁹ Landstrategi Colombia, januari 2003-december 2007

⁴⁰ Regionstrategi Sydamerika januari 2003-december 2007

Kvinnor, barn och urbefolkningar är prioriterade målgrupper för det svenska utvecklingssamarbetet i regionen. Dialogen kring och uppföljningen av bland annat barnkonventionen bedöms vara särskilt relevant.

Det övergripande målet för den regionala strategin är ”att höja de fattiga folkens levnadsnivå, vilket förutsätter ekonomisk tillväxt, social utjämning och fredlig samexistens”. Barns rättigheter betonas under området demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter, både i arbetet i hela den andiska regionen och i den del som handlar om Peru. Samma sak gäller, som framgått, i de separata strategierna för Bolivia och Colombia. Den regionala strategin för Sydamerika bedöms tillhöra kategori 4.

Angående uppföljning och utvärdering understryks att halvårsrapporterna ska koppla samarbetets utveckling och resultat till de särskilt prioriterade målgrupperna, kvinnor, barn och urbefolkningar och till utvecklingen av hiv/aids.

3. Barns rättigheter enligt enkät till utlandsmyndigheterna

3.1 Svar från drygt hälften

Den enkät som ingick i arbetet med att samla in fakta om effekterna av barnrättsskrivelsen, skickades till svenska utlandsmyndigheter i länder och regioner som har en strategi, som har antagits av regeringen under perioden 1 januari 2003 – 31 december 2005. Beroende på vilka svarsalternativ som valdes skulle mellan sex och nio frågor besvaras.

Efter påminnelser inkom totalt 20 svar på enkäten. Det innebär att drygt 60 procent svarade.

Av de 20 utlandsmyndigheter som fyllde i enkäten uppgav alla utom fem, det vill säga 15 stycken, att de kände till innehållet i barnrättsskrivelsen. Enligt alla utom två av svaren arbetar landet eller regionen med barns rättigheter och tolv av svaren uppges att det finns en handläggare som är ansvarig för frågorna.

Bland de länder och regioner som uppges att de helt eller delvis har ett barnrättsperspektiv på utvecklingssamarbetet är detta perspektiv vanligast inom området demokratisk samhällsstyrning. Ett tiotal länder och regioner nämner detta område. Därefter följer hiv/aids och undervisning.

De aktörer som Sverige oftast samarbetar med när det gäller barnrättsfrågor är den offentliga förvaltningen, det civila samhället och multilaterala organisationer. Cirka ett dussin länder och regioner har betecknat var och en av dessa aktörer som ”viktig” eller ”mycket viktig”.

I tolv enkätsvar uppges att barns rättigheter ingår i strategin för landet eller regionen. Beträffande ett par av de svar som uppges att så inte är fallet, Etiopien och Viktoriasjöregionen, finns dock anledning att undra om detta svar är korrekt eller om instruktionerna missuppfattats.

3.2 Afrika

3.2.1 Etiopien

Etiopien har svarat att barnrättsperspektiv saknas, men går sedan vidare med att besvara frågor som endast de som uppges att ett barnrättsperspektiv finns ombetts redogöra för. Här uppges Etiopien att ett barnrättsperspektiv föreligger inom flera ämnesområden.

Även strategin för samarbetet med Etiopien tar upp barns rättigheter i samband med social utveckling, utbildning och samarbete med det civila samhället. Under rubriken Kultur nämns ungdomars deltagande. Enligt svaret på enkäten finns kultur däremot inte bland de områden som har ett barnrättsperspektiv. Istället finns, enligt enkäten, ett barnrättsperspektiv inom området demokratisk samhällsstyrning. Strategin

berör emellertid endast ämnet i samband med insatser från civila samhället, vilket tyder på att barnrättsperspektivet inte är integrerat.

Etiopien uppger att det finns samsyn med de flesta givare men att det är de nordiska länderna och Nederländerna som håller en hög profil när det gäller dessa frågor. Myndigheterna sägs vara relativt lyhörda och det finns bra enskilda organisationer, ”men behoven är oändliga”.

3.2.2 Viktoriasjöregionen

Enligt enkätsvaret saknar även regionstrategin för Viktoriasjöregionen barnrättsperspektiv. Ett fåtal rader längre ner i svaret uppges dock att barnrättsperspektivet finns inom området natur liksom när det handlar om hiv/aids. Strategins formulering när det gäller hiv/aids är att ”ett rättighetsperspektiv” ska tillämpas. Detta ligger nära och överlappar delvis ett barnrättsperspektiv, men är inte samma sak.

Den person som besvarat enkäten vet inte om det finns någon samsyn med andra givare i Viktoriasjöregionen: ”Ingen har lyft frågan över huvud taget”, lyder svaret.

Vidare uppges det vara svårt att anlägga ett barnrättsperspektiv i regionala frågor: ”Det handlar oftast om dialog eller i viss mån lagstiftning, men sällan om direkta insatser”.

3.2.3 Kenya

Ett av de mest utförliga svaren på enkäten kommer från Kenya, vilket är logiskt med tanke på att strategin för Kenya också är den som mest konsekvent genomsyras av ett barnrättsperspektiv. Sannolikt hänger detta åtminstone delvis samman med att en av Sidas f d handläggare för barnrättsfrågor för närvarande arbetar på ambassaden i Kenya.

Kenya uppger att hela utvecklingssamarbetet präglas av ett barnrättsperspektiv. Som exempel på insatser med barnrättsperspektiv nämns stödet till rättsväsendet för att anpassa domstolar och kriminalvård till barn/ungdomar och vägprogrammet där barn/ungdomar, särskilt flickor, får arbete. Kenya framhåller också ett rådgivningsprogram för jordbruket där kompetensutveckling för rådgivarna ska göra att de inte förbiser hushåll som leds av barn.

Samsyn när det gäller barnrättsfrågor finns med kanadensiska CIDA, tyska GTZ och det nederländska biståndsorganet. Även Unicef har ett rättighetsperspektiv, påpekar svaret från Kenya.

Som utmaningar nämns bland annat att barns deltagande är ett okänt begrepp för de flesta och att det finns en viss konkurrens mellan kvinno- och barnrättsarbete.

3.2.4 Stora sjöregionen, Burkina Faso och Mali

Enligt svaret från Stora sjöregionen anser de att hela utvecklingssamarbetet har ett barnrättsperspektiv. Frågan om vilka utmaningar som finns besvaras med ”alla”. Samsyn uppges råda med de brittiska, nederländska och kanadensiska biståndsorganen. Som en bra insats framhålls stöd genom Save the Children UK till barn som drabbats av den väpnade konflikten.

Enkätsvaret från Burkina Faso uppger också att det finns ett barnrättsperspektiv på hela utvecklingssamarbetet. Ämnet utvecklas dock inte vidare.

Svaret från Mali säger att barnrättsperspektivet finns i arbetet med demokratisk samhällsstyrning.

3.2.5 Sydafrika, Zambia och Somalia

Enligt Sydafrika finns ett barnrättsperspektiv inom områdena undervisning, hiv/aids, demokrati och kultur. Som utmaningar i arbetet för barns

rättigheter nämns att det tar lång tid innan nya lagförslag slutgiltigt godkänns, möjligen beroende på de ekonomiska konsekvenserna, och att synen på barn skiljer sig mycket från den svenska. Barnaga är till exempel en självklarhet och barn betraktas ofta som föräldrarnas egendom.

Zambia anser att det finns ett barnrättsperspektiv i arbetet med demokratisk samhällsstyrning och hiv/aids. Till utmaningarna i arbetet hör den utbredda fattigdomen, det ökande antalet föräldralösa barn på grund av hiv/aids och sexuellt utnyttjande av barn.

Somalia uppger att det finns ett barnrättsperspektiv i samarbetet med enskilda organisationer.

3.3 Europa och Centralasien

3.3.1 Centralasien och Kosovo

Strategierna för Centralasien och Kosovo saknar barnrättsperspektiv, enligt enkätsvaren. Beträffande Centralasien stämmer detta väl överens med strategidokumentet.

Kosovo är emellertid motsägelsefullt: enligt den strategi som gäller för 2005 och 2006 ska hela det svenska utvecklingssamarbetet i Kosovo präglas av ett barnrättsperspektiv.

Den person som besvarat enkäten förefaller dock inte känna sig bunden av formuleringarna i strategin: ”Vi granskar inte projekten från våra huvudområden (som inte är barn utan demokrati och ekonomisk utveckling) ur ett barnrättsperspektiv. Strategin syftar främst till att närma landet till EU och därvid följa EU-acquin⁴¹ som inte nämnvärt siktar på sociala sektorer eller barns rättigheter. Dessutom strävar vi efter att koncentrera till färre sektorer.”

Avslutningsvis framhålls att det finns projekt genom enskilda organisationer som direkt riktar sig till barn och ungdom.

Någon förklaring till avsaknaden av barnrättsperspektiv i samarbetet med Centralasien ges inte. Något motsägelsefullt uppges dock utlandsmyndigheten arbeta med barnrättsfrågor och en handläggare som är ansvarig för frågorna finns.

3.3.2 Södra Kaukasien, Albanien, Kroatien och Makedonien

Södra Kaukasien uppger att det finns ett barnrättsperspektiv i hela utvecklingssamarbetet, men har inte angett något ämnesområde där det finns ett barnrättsperspektiv. Istället säger enkätsvaret att det finns insatser med barn som målgrupp inom området hälsa.

Enligt svaret från Albanien finns ett barnrättsperspektiv när det gäller demokrati och samarbete med enskilda organisationer. Samsyn uppges råda med USAID med vilka det finns samarbete inom området anti-trafficking samt med EU och Unicef. Som exempel på bra insats nämns ett samarbete med en enskild organisation om just trafficking.

Kroatien och Makedonien hänvisar båda, liksom svaret från Kosovo, till EU för att förklara varför barns rättigheter inte ingår i samarbetet.

Strategin fokuserar främst på EU-integration, meddelas i svaret från Kroatien. Beträffande Makedonien sägs att de sektorer som varit i fokus för strategiperioden 2003–2005 är demokratisk samhällsstyrning och ekonomisk utveckling. Inom det förstnämnda området har det funnits några insatser med fokus på barn och ungdomar.

Strategin för nästa period, 2006–2010, är inte antagen när enkäten besvaras, men något barnrättsperspektiv planeras inte heller i den, enligt enkätsvaret: ”EUs stabiliserings- och associeringsprocess utgör den

⁴¹ EUs regelverk

övergripande ramen för det svenska utvecklingssamarbetet med Make-donien och denna siktar inte nämnvärt på sociala sektorer eller barns rättigheter”.

3.4 Asien

3.4.1 Laos

Laos bedömer att det finns ett barnrättsperspektiv inom ämnesområdena undervisning och demokratisk samhällsstyrning. Givarsamordningen är begränsad, eftersom andra givare har andra prioriteringar. De största problemen i arbetet för barns rättigheter är brist på kunskap i landet, avsaknaden av ett civilt samhälle som kan driva på och svårigheterna att nå de etniska minoriteterna.

3.4.2 Sri Lanka

Sri Lanka har ett barnrättsperspektiv när det gäller demokratisk samhällsstyrning. Inom barnrättsområdet uppges samsyn råda med Storbritannien, Nederländerna och EU. Ett problem i arbetet är rekryteringen av barn som soldater. Som exempel på goda insatser tas sektorprogrammet inom utbildningsområdet och stödet till Unicefs landprogram upp.

3.5 Latinamerika

3.5.1 Bolivia

Strategin för Bolivia uppges ha ett barnrättsperspektiv inom undervisning, hälsa och demokratisk samhällsstyrning.

Svårigheten är att integrera ett barnrättsperspektiv i alla sektorer, exempelvis privatsektorstöd och till viss del inom demokratisk samhällsstyrning och då mer specifikt när man arbetar med decentraliseringprocesser. Även i sektorer som är självklart barninriktade, som utbildning, är detta en utmaning, enligt enkätsvaret.

3.5.2 Colombia

Enligt svaret från Colombia ingår barns rättigheter i strategin för samarbetet. Trots detta uppges det inte finnas några ämnesområden som har ett barnrättsperspektiv. Däremot finns insatser med barn som målgrupp.

Några av utmaningarna i Colombia uppges vara att de lagar som ska skydda barns rättigheter inte genomförs i praktiken, att barnrättsfrågorna inte är synliga och det faktum att barn rekryteras som soldater till den väpnade konflikten.

4. Exempel på effekter av ett barnrättsperspektiv

4.1 Traumabehandling av barn i Afrika

Den tillgängliga forskningen om metoder för behandling av trauman för barn i Afrika är mycket begränsad.

Det är en av slutsatserna i forskningsöversikten *Children in Africa with experiences of massive trauma*, som Sidas avdelning för forskningssamarbete (SAREC) låtit sammanställa. Rapporten, som publicerades av Sida 2005, är en del av en inventering som Sida gjort för att identifiera områden för framtida forskningsstöd.

I forskningsöversikten konstateras att barn i Afrika ofta är direkta eller indirekta offer för våld och andra traumatiska händelser, exempelvis som barnsoldater i olika väpnade konflikter, offer för krig och väpnade konflikter eller drabbade av hiv/aids. Många barn är också offer för sexuell exploatering och handel med barn.

Mot bakgrund av detta identifierar rapporten sex prioriterade områden för vidare forskning och ger exempel på lovande forskningsinsatser som redan genomförts eller pågår inom dessa områden. Ett av dessa områden är hur västländernas metoder för traumabehandling kan integreras med traditionella afrikanska metoder. Vidare nämns långsiktiga studier för traumabehandling av barn som överlevt folkmord, insatser i skolor och hur anknytningen mellan kvinnor och barn som är resultatet av våldtäkter kan stärkas. Andra områden som tas upp i översikten är förebyggande av sexuella övergrepp mot barn och behandling av barn som fallit offer för övergrepp och forskning om barns om blivit föräldralösa på grund av hiv/aids och hur psykologiskt stöd för dem kan utformas.

4.2 Förebygga rekrytering av barnsoldater i Colombia

Sida stödjer ett Unicef-projekt i Colombia som handlar om att förebygga rekrytering av barn som soldater till de väpnade grupperna i landet och stödja återanpassning av tidigare barnsoldater. Projektet genomförs i samarbetet med den colombianska familjemyndigheten och i projektets första fas fick drygt 2 000 demobiliserade barnsoldater stöd.

Cirka 14 000 barn och ungdomar beräknas vara aktiva i den interna väpnade konflikten i Colombia, antingen som soldater i någon av gerillagrupperna eller i de paramilitära styrkorna. Unicef-projektet har ett barnrättsperspektiv och innehåller både preventiva åtgärder och stöd till återanpassning. Koordinering med relevanta colombianska regeringsinstitutioner är en viktig del av insatsen. I de förebyggande

åtgärderna ingår att, med hjälp av barn och ungdomar själva, identifiera riskfaktorer för rekrytering och träna ungdomar och lokala grupper i psykosocialt stöd, hälsovård och fredlig konfliktlösning. Fyra stödcentra ska byggas upp för återanpassningen av före detta barnsoldater och effekterna av stödet ska följas upp för att ge kunskap för fortsatta åtgärder.

Projektet ligger i linje med landstrategin för Colombia som betonar spridning av kunskap om mänskliga rättigheter och stärkande av offentliga institutioners kunskap om bland annat barns rättigheter.

4.3 Barnvänlig undervisning i Laos

Undervisningen i närmare 150 skolor i Laos ska bli mera barnvänlig och såväl barns som föräldrars deltagande ska stärkas.

Det är syftet med ett Sida-finansierat projekt som genomförs av ett laotiska forskningsinstitut som formellt är underställt utbildningsministeriet men i realiteten närmast fungerar som en enskild organisation.

Ett liknande projekt i mindre skala genomfördes under 2004 och en utvärdering fann att det varit både relevant och framgångsrikt.

Undervisningen på låg- och mellanstadienivå i Laos kännetecknas av gammalmodiga inlärningsmetoder, brist på lärare och liten vilja att involvera föräldrarna – förutom att de förväntas betala för undervisningen. Den laotiska regeringen har emellertid beslutat att prioritera utbildningssektorn och flera bilaterala givare, inklusive Sida, är involverade i regeringens arbete med att utarbeta nya riktlinjer och läroplaner.

Projektet arbetar på lokal nivå och kommer bland annat att utveckla utbildningsmaterial och hjälpmedel för lärarna. Arbetet bygger på lokalt deltagande samtidigt som åtgärder för att stärka kapaciteten hos ansvariga myndigheter på lokala och regional nivå ingår. Projektet har en uttalad ambition att tillämpa ett rättighetsperspektiv.

4.4 Rättighetsperspektiv i kenyanskt vägprojekt

I Kenya pågår ett arbete med att integrera ett rättighetsperspektiv i alla Sidas insatser: MAINIAC – Mainstreaming in Action. Rättighetsperspektivet tillämpas exempelvis för ett vägprojekt i Nyanza.

En inledande fas i arbetet var en konsultation med alla berörda, från parlamentsledamöter från regionen till lokala bondeorganisationer och ungdomar. Vid detta möte identifierades sociala problem i anslutning till vägarbetena, som arbetsrättsliga frågor och barnarbete. Förslag till hur frågorna skulle hanteras utarbetades.

Studier av situationen i regionen bidrog med kompletterande information, exempelvis att över 60 procent av invånarna lever i absolut fattigdom och att alltför många barn blir föräldralösa på grund av hiv/aids. Kvinnor, arbetslösa och barn med funktionshinder tillhör de mest sårbara grupperna. En studie av vägnätet visade att endast 25 procent är i acceptabelt skick.

Med dessa underlag som utgångspunkt utarbetade ministeriet för offentliga arbeten, som projektet genomförs i samarbete med, ett programdokument.

I en analys av processen konstaterar Sida att det nya arbetssättet kräver stora förändringar av både planering och genomförande. Rättighetsperspektivet innebär att demokratiska principer ska gälla och att invånarna ska delta när insatserna prioriteras. Sårbara grupper ska räknas in i målgruppen och träning om barns rättigheter och hiv/aids behöver utarbetas för dem som arbetar med projekten. Projektet har gett arbetstillfälle åt familjeförsörjande ungdomar, särskilt flickor.

Till utmaningarna hör bland annat brist på förståelse hos många av de berörda, från ingenjörer till parlamentsledamöter, för mänskliga rättigheter och deltagande. De företag som utför vägförbättringarna saknar kompetens om bland annat barns rättigheter. De behöver därför samarbeta med enskilda organisationer om vissa frågor.

4.5 Stöd via Rädda Barnen i Zambia

Rädda Barnen arbetar för att främja barns rättigheter i Zambia och samtidigt stärka kapaciteten hos de organisationer som arbetar med barnfrågor och bidra till etablerandet av en barnrättsrörelse i landet.

Under 2003 till 2005 bidrog Sida med fem miljoner kronor. Stödet fortsätter även därefter och antalet zambiska organisationer har utökats. Målgrupperna för deras arbete är barn som utsätts för våld och sexuella övergrepp, barn med hiv/aids och barn med funktionshinder (icke-diskriminering). I arbetet ingår såväl påverkan på regeringen för lagändringar och ökade budgetresurser för barn som främjande av barns deltagande, exempelvis genom så kallade barnklubbar i skolorna.

Programmet är i linje med den zambiska regeringens egna prioriteringar, exempelvis den nationella barnpolicyn.

4.6 Policypapper om barns rättigheter i Zimbabwe

Ambassaden i Harare arbetar med ett policypapper för hur det fortsatta arbetet för barns rättigheter ska bedrivas i Zimbabwe. Arbetet med detta fortsätter i dialog med Sida i Stockholm.

I och med den fördjupade politiska och ekonomiska krisen i landet har det svenska biståndet lagts om och kanaliseras genom organisationer i det civila samhället. Utvecklingssamarbetet inriktas alltmer på humanitärt stöd, mänskliga rättigheter, demokrati och barns rättigheter samt stöd till offer för hiv/aids.

Policypapperet redogör för särskilt sårbara grupper av barn. Till exempel beräknas en fjärdedel av alla barn i landet ha åtminstone en hiv-positiv förälder och tio procent av alla nyfödda barn är hiv-smittade.

I policypapperet sägs att de insatser som Sida och andra biståndsgivare hittills har bidragit till i Zimbabwe har haft ett basbehovs- eller välgörenhetsperspektiv snarare än en rättighetsinriktning. Ett antal förslag på vad ett konsekvent rättighetsperspektiv skulle kunna innebära ges.

Papperet ger ett antal rekommendationer för det fortsatta arbetet med stöd genom det civila samhället. Exempelvis understryks vikten av att undersöka organisationernas kapacitet att genomföra projekten. Om den är svag kan en del av stödet behöva gå till kompetensutveckling. Behovet av data om den aktuella situationen samt mål och indikatorer för vad som ska uppnås betonas också. Samma sak gäller för behovet av mer rigorös uppföljning, baserad på indikatorer och regelbundna revisioner.

4.7 Barns rättigheter i Filippinerna

Ett samarbete mellan Kommissionen för mänskliga rättigheter i Filippinerna och den svenska barnombudsmannen ska bidra till att göra kommissionen mera effektiv i sitt arbete för barns rättigheter.

Samarbetet, som sträcker sig fram till 2008, har det övergripande målet att bidra till en generell attitydförändring när det gäller insatser för barn i landet. Barn ses oftast inte som individer med rättigheter och ges sällan möjlighet till meningsfullt deltagande. En rad särskilda problem finns också, till exempel kan barn vid så låg ålder som nio år dömas för brott och skickas i fängelse.

Kommissionen för mänskliga rättigheter är ett oberoende organ för att följa upp, utvärdera och påverka lagstiftningen om mänskliga rättigheter i landet. Den fungerar också som rådgivare till regeringen, genomför utbildningar om mänskliga rättigheter och samordnar initiativ från det civila samhället. Under kommissionen finns ett särskilt barnrättscenter som undersöker övergrepp mot barn, tar initiativ till rättsliga processer och rapporterar om genomförandet av barnkonventionen i landet.

Samarbetet med den svenska barnombudsmannen, som tillkommit på initiativ av Kommissionen för mänskliga rättigheter, är i linje med barnrättsskrivelsen. Det finansieras av Sidas avdelning för infrastruktur och ekonomiskt samarbete (INEC). Inledningsvis består samarbetet främst av kurser och utbildningar, i Filippinerna såväl som i Sverige, som riktas till personal på kommissionen och barnrättscentret. I ett senare skede kan andra insatser bli aktuella.

4.8 Barns rättigheter i Mali

International Catholic Child Bureau (ICCB) har bidragit till att lagstiftningen om minderåriga i Mali numera överensstämmer med barnkonventionen. Organisationen arbetar både på myndighetsnivå och direkt med barn.

International Catholic Child Bureaus tyska avdelning fick 2003 ett treårigt stöd på 2,9 miljoner kronor till den tredje fasen av sitt program för skydd av barns rättigheter i Mali.

Organisationen, vars insatser ligger i linje med barnrättsskrivelsen, arbetar med stöd till frihetsberövade barn, utveckling av alternativ till fängelsestraff för unga lagöverträdare och stöd till ogifta mödrar. Utgångspunkten för verksamheten är barns behov och rättigheter med fokus på de mest utsatta grupperna, som barn med funktionshinder, gatubarn och barn i konflikt med lagen.

Förutom att bidra till förändringar av barnlagstiftningen har organisationen medverkat till att fängslade barn och ungdomar i tre av Malis regionhuvudstäder har separata byggnader och inte längre blandas med vuxna interner och att närmare 900 barn och ungdomar som fängslats på felaktiga grunder frigetts. Fängslade barn får psykosocialt stöd och utbildning och de rättsvårdande myndigheterna får utbildning om barnkonventionen och ett humanitärt omhändertagande av barn.

4.9 Kurser om barns rättigheter

Sida beslutade under 2005 att åter finansiera ett antal kurser om hur barnkonventionen och barns rättigheter kan tillämpas praktiskt.

Kurserna riktas till representanter för myndigheter och andra offentliga institutioner och det civila samhället från olika utvecklingsländer. Syftet är att bidra till att arbetet för barns rättigheter stärks i Sidas samarbetsländer.

Liksom vid tidigare utbildningar med liknande innehåll genomförs kurserna av Barnombudsmannen. Barnrättsskrivelsen och Sveriges politik för global utveckling används som utgångspunkter.

4.10 Samarbete med Unicef

Sverige bidrar, genom stöd till Unicef och deltagande i styrelsens arbete, till att påverka inriktning av Unicefs arbete.

Med barnrättsskrivelsen som grund har Sverige framhållit betydelsen av att vidareutveckla rättighetsperspektivet i Unicefs arbete, till exempel vid översynen av Unicefs fyraåriga programplan och utarbetandet av den nya programplan som gäller från 2006. Även i arbetet med landpro-

gram och tematiska strategier betonar Sverige vikten av att Unicef anlägger ett rättighetsperspektiv.

Sverige har, bland annat genom inlägg vid styrelsemöten, betonat att verksamheten bör fortsätta utvecklas från hjälparbete till ett rättighetsbaserat synsätt. Ett barnrättsperspektiv skulle bland annat innebära att Unicef i större utsträckning arbetar med frågor som rör barns delaktighet och bidrar till att stärka myndigheter och andra ansvariga organ i de berörda länderna.

Sida har ett omfattande projekt- och programsamarbete med Unicef, främst inom områdena hiv/aids, utbildning, barns rätt till skydd, påverkan och policyutveckling samt vatten och sanitet. År 2005 uppgick Sidas stöd till cirka 500 miljoner kronor. Utrikesdepartementet bidrog därutöver med 440 miljoner till Unicefs reguljära budget.

4.11 Seminarier på ambassader

Under 2004 och 2005 har Sidas enhet för demokratisk samhällsstyrning (DESA) deltagit i seminarier i bland annat Nicaragua och Moçambique om barnrätts- och rättighetsperspektiv i utvecklingssamarbetet.

I Nicaragua ledde DESA-personal en och en halv dags seminarium som riktades till ambassadpersonal från regionen. Information om barnkonventionen och barnrättsskrivelsen varvades med praktiska övningar som gav deltagarna möjlighet att granska några projekt utifrån barnkonventionens fyra huvudprinciper. Ambassadpersonalen fick också tillfälle att analysera i vilken utsträckning landprogrammen fokuserar på de prioriterade arbetsområden och målgrupper som anges i barnrättsskrivelsen.

I Moçambique genomfördes ett seminarium i december 2005 med syftet att diskutera hur anläggandet av ett rättighetsperspektiv kommer att påverka inriktningen av det svenska utvecklingssamarbetet med Moçambique inom de närmaste åren. Under diskussionen betonade några av deltagarna behovet av större tydlighet vad gäller tillämpningen av ett barnrättsperspektiv. Seminariet genomfördes som upptakt till arbetet med en ny samarbetsstrategi som kommer att pågå under 2006.

4.12 Kartläggningar i Nicaragua och Bolivia

Under 2004 och 2005 har Sida låtit göra kartläggningar av situationen för barn i Nicaragua och Bolivia.

Båda kartläggningarna berättar om de problem som barn ställs inför i de båda länderna. Vidare inventerar författarna de insatser för barn och barnets rättigheter som genomförs av regeringar och myndigheter, FN-organ och andra biståndsgivare samt enskilda organisationer. Kartläggningarna redovisar också Sidas insatser på barnrättsområdet och ger förslag till förändringar för att få ett tydligare barnrättsperspektiv inom det svenska utvecklingssamarbetet.

Rapporten om Bolivia föreslår exempelvis att barns rättigheter bör få ett tydligare genomslag i utvecklingssamarbetet med Bolivia. Sida bör ge stöd till det ministerium som ansvarar för barnfrågor. Bland annat behövs en mera fokuserad nationell handlingsplan. Utöver det föreslås stöd till lokala myndigheter och enskilda organisationer som arbetar med frågor som berör barns rätt till skydd.

Nicaragua-rapporten betonar att Sida bör ta in barnrättsfrågor i den bilaterala dialogen samt i dialogen med andra givare. Att främja ett ökat barnrättsfokus i den nationella utvecklingsplanen bedöms vara en prioriterad fråga. Ett annat angeläget samarbetsområde som nämns är att stärka det civila samhällets kapacitet att granska hur barnkonventionen tillämpas.

4.13 Dialog med Världsbanken

Världsbanken antog under 2005 en handlingsplan för att främja barns och ungdomars behov inom ramen för bankens utvecklingssamarbete.

Med handlingsplanen som utgångspunkt har Världsbanken och Sida haft en dialog om ett möjligt framtida samarbete.

Sida har framfört att handlingsplanen brister när det gäller tillämpningen av ett rättighetsperspektiv. Personal vid den enhet inom Världsbanken som arbetar med barn- och ungdomsfrågor vill använda svensk kunskap och svenska argument för att ta steg mot att integrera ett barnrättsperspektiv i bankens insatser.

4.14 Ungdomars deltagande i bekämpning av fattigdom

Ungdomars deltagande i arbetet med att utarbeta nationella planer för att bekämpa fattigdomen i utvecklingsländer – Poverty Reduction Strategies (PRS) – lyser ofta helt med sin frånvaro. För att främja ungdomars deltagande fick Landsrådet Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) och United Nations Programme on Youth därför ett stöd från Sida under 2005.

Målgruppen för stödet är representanter för ungdomsorganisationer i sex afrikanska länder. Under två seminarieveckor får ungdomarna kunskap om PRS och möjliga strategier och arbetssätt för att påverka ländernas regeringar. De får också hjälp med att upprätta handlingsplaner för att förmå regeringarna att formulera ett tydligare ungdomsperspektiv vid kommande revideringar av de PRS som redan upprättats.

4.15 Samarbete med Rädda Barnen

Rädda Barnen är en viktig aktör för att förverkliga barnrättsperspektivet i Sveriges utvecklingssamarbete. Under 2005 fick Rädda Barnen ett rambidrag från Sida som uppgick till 121 miljoner kronor. Utöver detta fick Rädda Barnen bidrag från Sidas humanitära enhet.

I verksamhetsplanen framgår att Rädda Barnen fokuserar på tre tematiska områden: barns rätt till skydd mot våld, barns rätt till utbildning och barns rätt till vuxenstöd. Barns rätt till utbildning definieras i barnrättsskrivelsen som en strategisk insats. Inom detta område arbetar Rädda Barnen med barns rätt till utbildning i krig, flyktingsituationer och andra humanitära katastrofer. Vidare prioriteras insatser för att motverka aga och mobbning i skolan, öka elevers inflytande, motverka diskriminering samt stärka elevers kunskap om sina rättigheter.

Angående barns rätt till skydd mot våld deltar Rädda Barnen i FNs arbete med att ta fram en studie om våld mot barn. Rädda Barnen arbetar också bland annat med frågor som rör trafficking och sexuella övergrepp.

5. Sammanfattande kommentarer

Sida arbetar för att ett barnrättsperspektiv ska integreras – och därmed få effekter – i allt Sidas utvecklingssamarbete. Detta slogs fast redan i Sidas riktlinjer, Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete, 1999 och förstärktes ytterligare genom regeringens skrivelse, *Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete (2001/02:186)*, som överlämnades till riksdagen 2002.

I regleringsbrevet för 2005 fick Sida i uppdrag att redovisa effekterna av anläggandet av ett barnrättsperspektiv i verksamheten utifrån barnrättsskrivelsen. För redovisningen av uppdraget har fakta dels samlats in genom en analys av samtliga 32 land- och regionstrategier som antagits av regeringen under perioden 1 januari 2003 – 31 december 2005, dels har en enkät skickats ut till berörda utlandsmyndigheter och svaren har analyserats. Utöver detta har ett antal exempel redovisats på hur barnrättsperspektivet har integrerats i utvecklingssamarbetet.

De riktlinjer för landstrategier som gällde för den period som denna rapport omfattar slår fast att: ”Utöver att genom olika insatser eller sektorer söka främja demokratisering och förverkligande av de mänskliga rättigheterna bör dessa värden genomsyra hela samarbetet”. Riktlinjerna konstaterar vidare att ”samarbetet kan inriktas på de människor som diskrimineras och vars mänskliga rättigheter kränks mest och oftast – så gott som alltid de fattiga, bland dem oftare kvinnor, barn, funktionshindrade och personer som tillhör etniska eller andra minoriteter”.

Under de senaste åren har steg i rätt riktning tagits för att integrera barnrättsperspektivet i land- och regionstrategier. Genomgången av de 32 strategidokumenterna visar att drygt hälften av dem (18 stycken) har ett barnrättsperspektiv inom en eller flera sektorer/ämnesområden.

Samtidigt kan konstateras att en hel del arbete återstår innan barnrättsperspektivet är helt integrerat i verksamheten. En fullständig integrering av barnrättsperspektivet inom alla sektorer/ämnesområden har ännu inte uppnåtts i någon av strategierna. Strategin för Kenya är dock närmast.

Ingen av strategierna når upp till definitionen av ett barnrättsperspektiv som den lagts fast i Sidas riktlinjer och i barnrättsskrivelsen; att barnkonventionens samtliga fyra grundläggande principer ska vara vägledande i utvecklingssamarbetet. I bästa fall innehåller strategierna resonemang om två eller tre av de fyra principerna.

I de strategier som har ett barnrättsperspektiv återfinns det i huvudsak inom sektorn/ämnesområdet demokrati och mänskliga rättigheter (demokratisk samhällsstyrning).

Inom hälsa, kultur, undervisning, hiv/aids och jämställdhet har barnrättsperspektivet börjat få ett genomslag. Fortfarande saknas dock ett barnrättsperspektiv inom många sektorer/ämnesområden i strategierna.

I tolv av strategierna beskrivs insatser med barn som målgrupp (passiva mottagare), ett barnrättsperspektiv saknas. Två av de 32 strategierna beskriver endast barn och barns problem som bakgrundsinformation.

Den enkät som skickades ut till de 32 utlandsmyndigheter vars strategier antagits av regeringen under tiden 1 januari 2003 till 31 december 2005 innehöll ett antal frågor om arbetet med barns rättigheter. Totalt inkom 20 svar. I 15 av dem uppger de biståndsråd/handläggare som besvarade enkäten att de känner till innehållet i barnrättsskrivelsen. Alla utom två svarade att landet eller regionen arbetar med barns rättigheter och tolv av dem uppgav att det finns en handläggare som är ansvarig för frågorna. Barnrättsperspektivet är vanligast inom området demokratisk samhällsstyrning.

Enkätsvaren visar att förståelsen för vad ett barnrättsperspektiv innebär inte alltid är så bra. Sida har här en uppgift att fortsätta med, vidareutveckla och verka för ett utökat deltagande i utbildningar om barns rättigheter och innebörden av ett barnrättsperspektiv. Detta för att fördjupa förståelsen och kunskapen om frågorna bland medarbetarna.

Bedömningen av hur barnrättsperspektivet integrerats i strategierna överensstämmer ej alltid med de enkätsvar som inkommit. Detta kan bero på att de som besvarat enkäten inte har strategien i färskt minne, att de läst och besvarat enkäten under tidspress, har brist på kunskap om ett barnrättsperspektiv eller att verkligheten inte överensstämmer med strategin.

I svaret på regeringens uppdrag i regleringsbrevet 2003 om hur barnrättsperspektivet operationaliserats skrev Sida att de främsta utmaningarna var att påverka insatser inom landsbygdsutveckling, forskning och urban utveckling. Barns och ungdomars rättigheter behövde också föras in i dialogen med bilaterala samarbetspartners mera systematiskt är vad som dittills varit fallet. Andra utmaningar var att bekämpa hiv/aids utifrån ett barnrättsperspektiv och att påverka andra aktörer att inkludera barns rättigheter, exempelvis i arbetet med nationella planer för att minska fattigdomen i utvecklingsländerna (PRS). Att skapa möjligheter för barns och ungdomars deltagande definierades som den svåraste uppgiften för Sida.

Strategier och enkätsvar liksom de exempel på hur Sida har arbetat som redovisats i denna rapport visar att det nu finns insatser där barnrättsperspektivet fått ett utrymme inom dessa sektorer/ämnesområden. Mer arbete återstår emellertid innan en systematisk integrering av barns rättigheter är genomförd i all verksamhet som Sida stödjer.

Utgångspunkten för att integrera ett barnrättsperspektiv i utvecklingssamarbetet bör vara att nya samarbetsstrategier har ett fullständigt barnrättsperspektiv. Förutsättningar för detta finns. Barnrättsskrivelsen från 2002 presenterar bland annat ett tiopunktsprogram som ska ses som riktlinjer för en fortsatt integrering av ett barnrättsperspektiv i utvecklingssamarbetet. I december 2003 antog riksdagen regeringens proposition *Gemensamt ansvar, Sveriges politik för global utveckling (PGU)*.⁴² Den slår fast att politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv och av de fattigas perspektiv på utveckling. Politiken ska vidare präglas av åtta så kallade huvuddrag, två av dem är respekt för mänskliga rättigheter samt demokrati och god samhällsstyrning.

⁴² Proposition 2002/03: 122

De nya riktlinjerna för samarbetsstrategier, som utgår från PGU, fastställdes av regeringen i mars 2005. Dessa konstaterar att utvecklings-samarbetet ska präglas av ett rättighetsperspektiv. Barns rättigheter nämns som en viktig del i den gemensamma värdegrund som partnerskapet med samarbetsländerna ska bygga på. En fortsatt dialog om bland annat denna fråga anges som viktig för att öka samsynen. Vidare framhålls att samarbetsländernas politik för social utveckling ska vara utformad så att den stärker människor i deras kamp mot fattigdom och gör dem delaktiga i beslut. Den ska omfatta alla och ge särskild uppmärksamhet åt bland andra barn.

Dessa explicita hänvisningar till barns rättigheter, inklusive deltagande, i riktlinjerna innebär att Sida och regeringen, i samband med utarbetandet och fastställandet av samarbetsstrategier, har goda möjligheter att försäkra sig om att barnrättsperspektivet integreras i samarbetet med samarbetsländerna.

Bilaga 1

Enkät

1. Kände du till innehållet i barnrättsskrivelsen innan du fick detta mail?
☐ Ja ☐ Nej
 2. Arbetar din ambassad/utlandsmyndighet med barnrättsfrågor?
☐ Ja ☐ Nej
 3. Finns det en handläggare på ambassaden/utlandsmyndigheten som är ansvarig för barnrättsfrågor?
☐ Ja ☐ Nej
 4. Ingår barns rättigheter i samarbetsstrategin för ditt land/din region?
☐ Ja ☐ Nej **Om ja, besvara frågorna 5–9. Om nej, besvara frågorna 10–12.**
-

5. Hur arbetar ni med barnrättsfrågor?
☐ A. Ett barnrättsperspektiv på hela utvecklingssamarbetet i ditt land/din region.
ELLER
☐ B. Ett barnrättsperspektiv inom vissa enheters/avdelningars **ämnesområden**. Inom vilken/vilka?

☐ UND	☐ HÄLSO	☐ HIV/AIDS-SEKR	☐ DESA	☐ KULTUR/MEDIER
☐ SEKA	☐ SAREC	☐ INEC	☐ NATUR	

☐ Annan. Vilken/Vilka?
- ☐ C. Insatser med barn som målgrupp? Inom vilken/vilka enheters/avdelningars **ämnesområden**?

☐ UND	☐ HÄLSO	☐ HIV/AIDS-SEKR	☐ DESA	☐ KULTUR/MEDIER
☐ SEKA	☐ SAREC	☐ INEC	☐ NATUR	

☐ Annan. Vilken/Vilka?

6. Vilka aktörer arbetar ni med när det gäller barnrättsfrågor i ditt land/din region och hur viktiga är aktörerna?

	Mycket viktig	Viktig	Mindre viktig	Förekommer inte
Offentlig förvaltning	☐	☐	☐	☐
Civila samhället/NGO	☐	☐	☐	☐
Multilaterala organisationer	☐	☐	☐	☐
Internationella organisationer	☐	☐	☐	☐
Regionala organisationer	☐	☐	☐	☐
Annan? Vilken?	☐	☐	☐	☐

7. Beskriv kort vilka givare från andra länder ni har samsyn med/brist på samsyn med inom barnrättsområdet.

8. Vilka utmaningar/problem finns det i ert arbete med barns rättigheter?

9. Beskriv kort ett exempel på en insats med ett bra barnrättsperspektiv.

Besvara frågorna 10-12, om du svarat nej på fråga 4.

10. Varför ingår inte ett barnrättsperspektiv i samsynsstrategin för ditt land/din region?

11. Har ni några insatser med barn som målgrupp? Inom vilken/vilka enheters/avdelningars **ämnesområden**?

☐ UND ☐ HÄLSO ☐ HIV/AIDS-SEKR ☐ DESA ☐ KULTUR/MEDIER
☐ SEKA ☐ SAREC ☐ INEC ☐ NATUR
 Annan. Vilken/Vilka?

12. Vilka aktörer arbetar ni med när det gäller barnrättsfrågor i ditt land/din region och hur viktiga är aktörerna?

	Mycket viktig	Viktig	Mindre viktig	Förekommer inte
Offentlig förvaltning	☐	☐	☐	☐
Civila samhället/NGO	☐	☐	☐	☐
Multilaterala organisationer	☐	☐	☐	☐
Internationella organisationer	☐	☐	☐	☐
Regionala organisationer	☐	☐	☐	☐
Annan? Vilken?	☐	☐	☐	☐

Bilaga 2

Samarbetsstrategier

Samarbetsstrategier	Barn/s*	Ungdom/ar/s	Flickor/s	Pojkar/s	Unga
<i>EUROPA</i>					
Albanien september 2004 – december 2007	1	0	0	0	0
Bosnien och Hercegovina januari 2003 – december 2005	8	8	0	0	8
Centralasien januari 2003 – december 2005	8	0	1	0	0
Södra Kaukasien 1 januari 2003 – 31 december 2005	6	0	0	0	0
Kosovo 2005–2006	5	3	1	1	0
Kroatien september 2004 – december 2006	0	2	0	0	0
Makedonien januari 2003 – december 2005	0	1	0	0	1
Moldavien januari 2004 – december 2006	4	1	0	0	0
Ryssland 2005-2008	7	3	0	0	0
Serbien och Montenegro september 2004 – december 2007	7	5	0	0	0
Turkiet 2005–2009	3	0	4	0	1
<i>AFRIKA</i>					
Angola 1 januari 2003 – 31 december 2005	15	0	0	0	0
Burkina Faso 2004–2006	10	0	17	2	0
Etiopien 1 januari 2003 – 31 december 2007	16	4	1	0	0
Kenya januari 2004 – december 2008	31	2	1	0	5
Mali 2004–2006	13	1	26	8	1
Namibia januari 2004 – december 2008	24	6	2	0	3
Somalia 1 jan. 2003 – 31 dec. 2004, förlängd t o m 31 dec. 2005	20	1	5	0	0
Stora Sjö-regionen november 2004 – december 2008	46	0	1	0	1
Sydafrika juli 2004 – december 2008	28	2	2	1	0
Victoriasjöregionen september 2004 – december 2006	7	2	0	0	0
Västafrika januari 2004 – december 2006	26	1	54	11	2
Zambia januari 2003 – december 2007	7	1	0	0	1
<i>ASIEN</i>					
Indien januari 2005 – december 2009	9	3	5	2	0
Förenklad landstrategi Irak 2004-2006	8	0	0	0	0
Laos januari 2004 – december 2008	17	1	2	2	4
Sri Lanka 1 januari 2003 – 31 december 2007	14	0	2	2	0
Vietnam januari 2004 – december 2008	2	0	0	0	0
Västbanken och Gaza mars – december 2005	9	1	0	0	0

Samarbetsstrategier	Barn/s*	Ungdom/ar/s	Flickor/s	Pojkar/s	Unga
<i>LATINAMERIKA</i>					
Bolivia 1 januari 2003 – 31 december 2007	9	0	1	0	0
Colombia 1 januari 2003 – 31 december 2007	5	0	1	1	0
Sydamerika 1 januari 2003 – 31 december 2007	20	0	1	0	0

* Organisationsnamn som Rädda Barnen har ej tagits med, men däremot ord som barnkonventionen

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besöksadress: Valhallavägen 199
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-20 88 64
sida@sida.se, www.sida.se